

Saksframlegg

<i>Saksnr</i>	<i>Utvalg</i>	<i>Møtedato</i>
	Kommunestyret	04.02.2021

Saksbehandler: Ola Andreas Stavne

Arkivsak: 2021/28

Dato: 28.01.2021

Debattheftet 2021 KS spør - Omstilling i koronaens tid

Kommunedirektørens forslag til vedtak:

Kommunestyret vedtar saken som fremlagt.

Oppsummering:

KS ønsker innspill til årets debathefte «KS spør - omstilling i Koronaens tid».

KS inviterer hvert år kommunene og fylkeskommunene til å gi innspill til dagsaktuelle temaer som er presentert gjennom debatheftet. I år omhandler heftet spørsmål knyttet til kommunesektorens handlingsrom og forebygging av ungt utenforskap. Innkomne innspill vil sammenstilles og tas med i KS videre arbeid for kommunal sektor. Omtale av og spørsmål om prioriteringer i det forestående lønnsoppgjøret er i år tatt ut av heftet fordi oppgjøret for 2020 ikke var endelig da debatheftet ble ferdigstilt. Det vil bli sendt ut et eget debattgrunnlag senere for å sikre forankring av tariffoppgjøret 2021.

Seks spørsmål KS ønsker belyst

1. Hva er det viktigste kommunen gjør for å lykkes med nødvendig omstilling?
2. Er det spesielle statlig virkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi - som kommunen opplever er særlig begrensende for omstillingsarbeidet? I så fall, hvilke?
3. For å sikre handlingsrom for omstilling, hva bør KS særlig gjøre fremover for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?
4. Hva er det viktigste kommunen gjør for å lykkes med å forebygge og redusere ungt utenforskap?
5. Er det spesielle statlig styringsvirkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi - som kommunen opplever er særlige begrensende for muligheter til å forebygge og redusere ungt utenforskap? I så fall, hvilke?
6. For å legge til rette for kommunens arbeid med ungt utenforskap, hva bør KS særlig gjøre fremover for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?

Etter drøfting i administrasjonsutvalget og kommunedirektørens ledergruppe legger kommunedirektøren med dette frem problemstillingene i debatheftet til politisk behandling i kommunestyret.

Saksutredning

Tilstrekkelig handlingsrom for omstilling?

Utfordringene med å finansiere det offentlige tjenestetilbudet vil øke fremover, og med koronapandemien øker utfordringene ytterligere. Som en konsekvens forsterkes behovet for omstilling i norsk samfunns- og arbeidsliv. Kommunesektoren har i lang tid hatt et omstillingsbehov, samtidig legger stadig mer komplekse oppgaver press på ressurser – og krever nytenkning og innovasjon. Det trengs nå andre grep enn ren effektivisering, både for å levere flere og bedre tjenester med færre ressurser, og for å møte forventninger fra innbyggere og næringsliv. Kommunal sektor er på mange områder i førerretet når det gjelder innovasjon i offentlig sektor, og landstinget la i februar føringer for KS' arbeid på digitaliseringsområdet for å sikre samordning og gjennomføringskraft.

For å kunne tilby gode og relevante digitale tjenester til innbyggere, næringsliv og frivillige må det offentlige samarbeide på tvers av fagsektorer og forvaltningsnivå. Dette innebærer også endrede krav til kompetanse hos ledere og medarbeidere. Totalt, vil en slik betydelig omstilling øke behovet for lokal frihet til å ta initiativ og løse felles utfordringer. Lokale løsninger kan være både mer tilpasset individuelle behov og økonomisk rimeligere enn standardløsninger fastsatt av Storting og regjering.

Det er bred politisk enighet om rammestyring som hovedprinsipp for statlig styring av kommuner og fylkeskommuner, men prinsippet etterleves ikke alltid i praksis. Økt økonomisk rammestyring er erstattet av økt juridisk detaljstyring, og nesten halvparten av ordførerne mener at lover og nasjonalt fastsatte krav hemmer innovasjon. For å kunne opprettholde et lokalt handlingsrom til nødvendig omstilling, er det viktig at nye lovkrav og forventninger strengt tilpasses de økonomiske rammer sektoren kan få i tida som kommer.

Hvordan forebygge og bekjempe ungt utenforskap?

Anslagsvis 120 000 unge mellom 20 og 30 år står utenfor arbeid og skole. Psykiske lidelser er en viktig årsak til ung uførhet og frafall fra utdanning- og arbeidsliv. I tillegg vokser et økende antall barn opp i familier med vedvarende lavinntekt. Pandemien har forsterket utfordringen ved at sårbare unge rammes sterkere når økonomien og arbeidslivet rammes. Dette skaper behov for å tenke nytt for å forebygge ungt utenforskap.

Muligheten til å se de ulike tjenesteområdene i sammenheng og å skape god samhandling i lokalsamfunnet med utgangspunkt i barn og unges behov, gjør kommunene godt egnet til å gi tidlig og tverrfaglig innsats. Tidlig innsats i grunnskolen er avgjørende for fremtidig deltakelse i utdanning og arbeid, og fylkeskommunene spiller en nøkkelrolle gjennom ansvaret for videregående opplæring. Innsats knyttet til kompetanse og kvalifisering til arbeid er viktig.

For kommunesektoren innebærer dette både et ansvar som arbeidsgiver ved å tilby unge jobb og kvalifisering, og å skape gode tjenester for å hindre frafall. Her kreves et koordinert samarbeid mellom utdannings-myndigheter, NAV/velferdstjenestene og arbeidslivet. Tilpassede kvalifiseringsløp må utvikles i tråd med arbeidslivets behov. «Partnerskap for radikal innovasjon» er etablert av medlemmene og KS i fellesskap for å løse kritisk samfunnsutfordringer, og ungt utenforskap er et prioritert tema. Partnerskapet skal fremover se på hvordan dagens tjenesteproduksjon kan og bør endres.

Etter drøfting i administrasjonsutvalget og sektorledergruppa legger kommunedirektøren fram følgende forslag til svar på de seks spørsmålene KS ønsker belyst:

1. Hva er det viktigste kommunen gjør for å lykkes med nødvendig omstilling?
 - Sikre god forståelse og forankring for omstillingsbehovet både internt i organisasjonen og blant de som mottar tjenester fra kommunene
 - Sikre tilstrekkelig med ressurser til å kunne gjennomføre omstillingsprosesser med god kvalitet, unngå at for mange prosesser gjennomføres samtidig.
 - Synliggjøre nytten av omstillingsarbeidet ved å vise til konkrete forbedringer
 - Utvikle praktisk omstillingskompetanse i hele organisasjonen, som bygger på prinsippene for sunne omstillingsprosesser: Kjennskap til lokale normer, åpenhet for mangfold, tilgjengelige ledere, tidlig rolleavklaring og konstruktiv konflikthåndtering.
 - Etablere en overordnet omstillingsstrategi med omstillingsplan
2. Er det spesielle statlig virkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi - som kommunen opplever er særlig begrensende for omstillingsarbeidet? I så fall, hvilke?
 - Uklarhet når det gjelder overføring av ansvar/oppgaver og hvilke ressurser som følger med. I barnevernreformen blir det for eksempel skissert en rekke oppgaver som skal overføres til kommunen, mens det ikke er klart hvilke ressurser som følger med.
3. For å sikre handlingsrom for omstilling, hva bør KS særlig gjøre fremover for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?
 - Sikre at det følger friske midler med nye oppgaver til kommunen
 - Sikre økonomiske rammevilkår til omstilling samtidig som ordinær drift kan ivaretas.
 - Å være en aktiv generator for kunnskapsdeling og erfaringsdeling som grunnlag for beste praksis i kommunal sektor. Bistå med målbilder og motivasjon som kan bidra til god forankring av omstillingsprosesser.
4. Hva er det viktigste kommunen gjør for å lykkes med å forebygge og redusere ungt utenforskap?
 - Helhetlig og tverrfaglig satsing på inkludering og godt sosialt miljø gjennom hele oppveksten. Tidlig innsats i tjenestene som ivaretar helse og miljø i barnehage og skole, samt økt satsning på foreldreveiledning og psykisk helse for barn og unge.
 - Sørge for at ungdommene i kommunen får god og tilpasset læring, samt gode råd om valg av utdanning og yrke.
 - Legge til rette for lærlingeplasser og praksisplasser, samt varierte arbeidsplasser i offentlig og privat sektor.
 - Iverksette tiltak som er basert på solide beslutningsgrunnlag (for eksempel Ungdataundersøkelsen), samt sikre at kommunen har god og riktig kompetanse for gjennomføring av tiltak.
5. Er det spesielle statlig styringsvirkemidler – i tillegg til kommuneøkonomi - som kommunen opplever er særlige begrensende for muligheter til å forebygge og redusere ungt utenforskap? I så fall, hvilke?
 - For krevende teoretiske krav i læreplaner til at de teorivake fullfører hele utdanningsløpet. Handlingsrommet for individuelle opplæringsløp er for begrenset.

6. For å legge til rette for kommunens arbeid med ungt utenforskap, hva bør KS særlig gjøre fremover for å ivareta sin rolle overfor medlemmene?
- Bidra med kunnskap om effektive tiltak
 - Bistå kommunen i konkrete satsninger ved å være døråpner til offentlige og private støttespillere. Hysnes Ung er et prosjekt i Indre Fosen som er godt eksempel på ei slik satsing.
 - Arbeide for fellesløsninger på tvers av forvaltningsnivå og kommuner.
 - Bistå kommunene med satsning på praksisplasser og bidra til å videreutvikle systemet for finansiering av disse.